

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี Designs Packageing Woven fabrics for Tambon FAK-THA of Uttaradit Province

อังกาบ บุญสูง^{1*}

^{1*}หลักสูตรเทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี 27 ถนนอินใจมี ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

โทรศัพท์.089-765-4914 โทรสาร.055-416-625

E-mail : Tamthai_wisdom@hotmail.com, Tamthai8wisdom@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลของเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและความเหมาะสม สอดคล้องต่อการใช้งานเพื่อเป็นตัวกำหนดรูปแบบที่ใช้ในการออกแบบ และเพื่อยกระดับคุณภาพ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานของ มผช. ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกลักษณ์ด้านประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี พบว่า มีการนำมาถักทอเป็นลวดลายลงบนผืนผ้า ได้แก่ ประเพณีแห่ข้าวพันก้อน ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวปากท่า จัดขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี สืบทอดกันจนถึงปัจจุบัน และได้ใช้เป็นชื่อของการทอลวดลายข้าวพันก้อน ส่วนอัตลักษณ์ด้านการใช้สี ในการย้อมผ้าทอจากกลุ่มผ้าทอพื้นเมืองในอำเภอปากท่า 3 กลุ่ม พบว่า ผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมือง มีความนิยมใช้สีแดงมากที่สุดในส่วนของความเหมาะสมสอดคล้องต่อการใช้งาน ผู้บริโภค มีความต้องการบรรจุภัณฑ์เป็นถุงแบบแนวนอน วัสดุที่เหมาะสมเลือกใช้กระดาษkraft

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจึงนำมาทำการออกแบบเป็นบรรจุภัณฑ์ 3 รูปแบบโดยเน้น ถึงความเป็นไปได้จริงในการผลิตและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของ มผช.828/2548 จากนั้นสรุปผล ข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริโภคเพื่อใช้ในการเลือกรูปแบบก่อนการทำต้นแบบบรรจุภัณฑ์ โดยเน้น กระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อนเพื่อให้กลุ่มชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจขั้นตอนได้โดยง่าย เมื่อทำการ ผลิตต้นแบบแล้วเสร็จจึงนำไปสอบถามความพึงพอใจโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ทำการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงสถิติและบรรยายเชิงพรรณนา

สรุปผลการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี โดยใช้ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการออกแบบเขียนแบบ และกลุ่มผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้บริโภค พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.30

คำสำคัญ: การออกแบบ, บรรจุภัณฑ์, ผ้าทอพื้นเมือง, ตำบลปากท่า, จังหวัดอุดรธานี

Abstract

The research studied the identity and function of locally woven fabrics in order to design suitable packaging which would pass Thai community product standards (TISI) and add value to the product.

The study on traditions and lifestyles of the local weavers at Fak-Tha in Uttaradit province found that the weavers used mythological stories as part of their fabric design and that red was the most popular colour among weavers. In terms of packaging design, it was found that a kraft paper was suitable as a packaging material and that a horizontal bag was the best design.

The data were used to design three types of practical packaging based on guidelines from the Thai community product standards (TISI 828/2548). The three samples were made into prototype packaging and tested to assess user satisfaction. The result showed that the fabric designers, weavers, distributors and buyers were satisfied with the packaging at a high level (4.18 with standard deviation at 0.30).

Keywords: Design, Package, Woven fabrics, Tambon FAK-THA, Uttaradit Province

1. บทนำ

ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีสภาพสังคมที่มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ชุมชนแต่ละชุมชนมีความร่วมมือกันในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ การวางแผนพัฒนาหมู่บ้านอย่างเข้มแข็ง เป็นการบริหารจัดการหมู่บ้านแบบพึ่งตนเอง ทางด้านการค้า ตำบลปากท่า เป็นเส้นทางหลักในการคมนาคมเพื่อใช้ในการขนส่งสินค้า และผลิตภัณฑ์หลากหลายประเภทไปยัง สปป.ลาว มีช่องทางค้าขายตามแนวชายแดนที่ติดต่อกับแขวงไชยบุรี ของสปป.ลาว ไม่ว่าจะเป็นจุดผ่อนปรนทางการค้าบ้านภูตุ้ จุดผ่อนปรนทางการค้าบ้านห้วยต่าง และด่านประเพณีช่องหมาหลง เนื่องจากการขยายตัวทาง เศรษฐกิจทำให้เกิดการขยายเส้นทางจาก เมืองปากลาย ไปยังเมืองเวียงจันทน์ ของสปป.ลาว จุดผ่อนปรนทางการค้าบ้านภูตุ้ เป็นเส้นทางที่ช่วยสนับสนุนทางการค้าและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทย-สปป.ลาว-สาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ และเวียดนามทางตอนเหนือ เป็นเส้นทางที่มีแนวโน้มของการเติบโต ทางเศรษฐกิจ กับประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย จากการลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ส่วนหนึ่งพบว่ากลุ่มทอผ้าพื้นเมืองในตำบลปากท่า ซึ่งนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้าลายพื้นบ้านนำมาสร้างสรรค์ผลงานผ่านผ้าทอ ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือฝ้ายและไหม ผ้าขึ้นไทลาวน้ำปาด ผ้าทอลายน้ำไหลบายศรี ผ้าขึ้นตีนจกลายคางคาว และผ้าขึ้นตีนจกลายภูเขาในแต่ละผลิตภัณฑ์ล้วนได้รับการยอมรับเป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และเข้าร่วมคัดสรร OTOP ระดับ 5 ดาว อย่างต่อเนื่องในการที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดความน่าสนใจต่อสายตาผู้บริโภคนั้น บรรจุภัณฑ์มีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะช่วยส่งเสริมผลิตภัณฑ์ภายในให้ดูดี อีกทั้งยังเป็นสื่อที่สามารถอธิบายถึงคุณสมบัติ ลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์ และยังทำหน้าที่หลักคือคุ้มครองป้องกันตัวสินค้าภายในให้ปลอดภัยก่อให้เกิดผลประโยชน์ในทางการค้าและการบริโภค (ประชิด ชินบุตร, 2531, หน้า 20)

จากปัญหาดังกล่าว หากไม่รีบพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตลาดในอนาคต อาจทำให้เสียโอกาสทางการค้าอีกด้วย ผู้วิจัยมีแนวความคิดที่จะทำการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ซึ่งเป็นการพัฒนา

อีกทางหนึ่งให้กับกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้กับชุมชน และยังสามารถช่วยเพิ่มมูลค่า ความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องต่อการใช้งาน ยังช่วยเป็นตัวกลางในการสื่อสารละเอียดของผลิตภัณฑ์สู่ผู้บริโภค เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงานสู่สายตาประเทศเพื่อนบ้าน ได้อีกทางหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเหมาะสมสอดคล้องต่อการใช้งาน

2.2 เพื่อยกระดับคุณภาพโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานของ มผช. และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

3. กรอบแนวคิดในการออกแบบ

ทำการออกแบบโดยใช้แนวทางการออกแบบที่ผสมผสานความร่วมมือ (Contemporary ethnic style) เป็นตัวกำหนดรูปแบบ โดยใช้กรอบแนวคิดของ ประชิด ชินบุตร (2531, หน้า 22) ซึ่งพิจารณาถึงหลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ โดยการนำมาประยุกต์ใช้ โดยคำนึงถึงเครื่องหมายทางการค้า (Trade mark) ในการดึงดูดความสนใจผู้บริโภค รวมถึงความมีประสิทธิภาพในการผลิต การบรรจุ การขนส่ง การเก็บรักษา การวางจำหน่ายและการอุปโภคในกระบวนการออกแบบ โดยแสดงถึงศิลปะท้องถิ่นเทคนิคการออกแบบ ซึ่งวิธีนี้มีจุดมุ่งหมายอันดับแรก คือ การส่งเสริมสินค้าที่ผลิตภายในท้องถิ่น เพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยวให้ซื้อกลับไปเป็นของฝาก ถ้าสินค้าดังกล่าวได้รับความนิยมในวงกว้างก็สามารถนำออกขายในตลาดที่มีขนาดใหญ่ขึ้นหรืออาจส่งขายไปยังต่างประเทศได้ ถ้าสามารถควบคุมคุณภาพ การผลิต และมีวัตถุดิบมากพอพร้อมทั้งกระบวนการผลิตแบบอัตโนมัติ ที่สามารถวางแผนงานการผลิตได้รายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ ที่ใช้สื่อความหมายเพื่อเป็นของฝากนี้มักจะใช้สิ่งที่รู้จักกันดีในท้องถิ่นนั้น ในบางกรณีอาจนำวัสดุที่ผลิตได้ในท้องถิ่นมาใช้เป็นบรรจุภัณฑ์ เพื่อความแปลกใหม่นอกเหนือจากรายละเอียดของกราฟิกการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อซื้อไปเป็นของฝาก จำต้องพิจารณาถึงความสะดวกในการนำกลับของผู้ซื้อ และความแข็งแรงของบรรจุภัณฑ์ในการนำไปมอบเป็นของขวัญ เช่น มีการออกแบบหิ้วเพื่อความสะดวก

6 วัสดุอุปกรณ์และวิธีการ

4.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นเพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลของอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ความต้องการของผู้บริโภคและวัสดุที่เหมาะสม ซึ่งสามารถจำแนกวิธีการศึกษาได้ดังนี้

(1) แหล่งข้อมูลด้านการสำรวจ

- สืบจากกลุ่มผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป ศักยภาพในการดำเนินงาน ปัญหาและความต้องการรวม ทั้งแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา

- สืบจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภายในงานเทศกาลประจำปี งานกาชาดเดือนมกราคม งานนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ ช่วงวันที่ 10 ถึงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ งานประเพณีสงกรานต์เดือนเมษายน 2554 โดยในงานมีการจัดแสดงบูทเกี่ยวกับผ้าทอพื้นเมือง อำเภอฟากท่า และแหล่งข้อมูลที่เป็นแนวทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์

(2) แหล่งข้อมูลจากแบบสอบถาม

เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองตำบลฟากท่า โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการ ผู้บริโภคที่นิยมซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองในจังหวัดอุตรดิตถ์ 222 คน ช่วงเวลา 6 เดือน (ก.ย. 54 – ก.พ. 55)

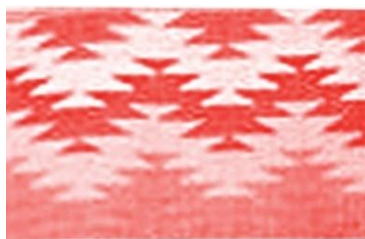

(ก) สอบถามกลุ่มผู้ผลิต

(ข) สอบถามผู้จำหน่าย

(ค) สอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาพที่ 1 ทีมวิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

(ก) ลายข้าวพันก้อน

(ข) ลายน้าไหล

(ค) ลายพิกุล

ภาพที่ 2 อัตลักษณ์ผ้าทออำเภอฟากท่าที่เกิดจากเทศกาลของคนในท้องถิ่นสืบทอดกันมา

(ก) โทนสีแดง

(ข) โทนสีม่วง

(ค) โทนสีน้ำตาล

ภาพที่ 3 โทนสีที่ใช้สำหรับภาพประกอบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการทำโครงการ

(1) แบบสอบถามโดยเลือกใช้แบบปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับนำมาออกแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี จากผู้บริโภค

(2) แบบสัมภาษณ์ โดยเลือกใช้แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้สอบถามข้อมูลสำหรับการออกแบบบรรจุภัณฑ์และกราฟิกและเป็นข้อมูลในการปรับปรุงรูปแบบของกล่องบรรจุภัณฑ์ผ้าทอจากกลุ่มผู้ผลิต

(3) แบบสังเกต เลือกใช้แบบมีส่วนร่วม โดยเข้าร่วมกิจกรรมการมีส่วนร่วมการประชาคมและการจัดอบรมที่ปากท่า ช่วยให้ความรู้แก่ผู้ที่เข้าอบรมในเรื่องการออกแบบมีส่วนร่วมกับผู้เข้าอบรมในการเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ในกระบวนการการย้อมสีจากธรรมชาติ และการหาอัตลักษณ์ของลวดลาย สีของตำบล

(4) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- ศึกษาวิธีการสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อใช้เป็นแนวทางในการร่างแบบสอบถามความต้องการ ความคิดเห็น และความพึงพอใจ

- ศึกษาทฤษฎี เอกสาร แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ พร้อมทั้งทำการศึกษาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองที่วางจำหน่ายตามท้องตลาดเพื่อสรุปประเด็นในการสอบถามความต้องการ

- กำหนดรูปแบบของแบบสอบถาม

- ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม พร้อมทั้งนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบและเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

- ทำการสอบถามต่อผู้เข้าใช้บริการร้านจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมผ้าทอพื้นเมืองในจังหวัดอุดรธานี

(5) สรุปผลจากข้อมูลในการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ

ภาพที่ 4 รูปแบบการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่พัฒนาขึ้น

4.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กำหนดไว้ดังนี้

- ประชากร คือ ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรมผ้าทอ และผู้บริโภคทั่วไป
- กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- (1) รวบรวมเอกสารข้อมูลจากกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบบรรจุภัณฑ์
- (2) ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ด้านความต้องการของรูปแบบของกล่องบรรจุภัณฑ์ และกราฟิกจากกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ประกอบการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์
- (3) ทำการออกแบบจากข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมจากการศึกษาข้อมูลทางด้านเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนาม
- (4) ทำแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์ ที่ได้ทำการออกแบบเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบบรรจุภัณฑ์
- (5) เมื่อได้ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบบรรจุภัณฑ์ตามข้อเสนอแนะเรียบร้อยแล้ว เสนอต่อชุมชนผู้ผลิตผ้าทอเพื่อทำการเขียนแบบและทดลองทำต้นแบบบรรจุภัณฑ์
- (6) นำต้นแบบที่ได้จากการออกแบบและพัฒนาไปสอบถามความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อรูปแบบของกล่องบรรจุภัณฑ์ที่กลุ่มผู้จัดทำภาคินพนธ์ออกแบบและพัฒนาขึ้น
- (7) รวมข้อมูลทั้งหมด มาสรุปผล วิเคราะห์ผล และเขียนรายงาน จัดทำรูปเล่มสมบูรณ์
- (8) นำผลงานวิจัยเสนอคืนสู่ชุมชนรวมทั้งผู้ที่มีความสนใจ ส่งมอบบรรจุภัณฑ์ให้กับชุมชนเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ศึกษาจากการสัมภาษณ์ในด้านประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนผ้าทอพื้นเมืองด้านลวดลายของผ้าทอพื้นเมือง การใช้สีในการย้อม พร้อมทั้งข้อมูลทั่วไปและศักยภาพของกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอฟากท่า มาวิเคราะห์เพื่อหาอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของอำเภอฟากท่า ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์และนำผลที่ได้จากข้อมูลการสำรวจมาแปรผลเพื่อทราบความต้องการบรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองฟากท่า

สำรวจแบบสอบถามความคิดเห็นต่อรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม พร้อมทั้งตรวจสอบจำนวนความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับมาแปรผลเพื่อสรุปข้อมูลต่าง ๆ โดยการ

คำนวณหาค่าร้อยละ ทำการสำรวจความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ที่ทำการออกแบบและพัฒนาขึ้นพร้อมทั้งตรวจสอบจำนวนความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับมาแปรผลเพื่อสรุปข้อมูลต่าง ๆ โดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เกณฑ์ในการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยใช้เกณฑ์ดังนี้

4.50-5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.50-4.49	หมายถึง	มาก
2.50-3.49	หมายถึง	ปานกลาง
1.50-2.49	หมายถึง	น้อย
1.00-1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์แล้วนำเสนอในรูปแบบการบรรยายโดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

5.1 สรุปข้อมูลการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของอำเภอฟากท่าในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 1 อัตลักษณ์ด้านประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนผ้าทอพื้นเมือง อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์

ลำดับที่	กิจกรรมประเพณี	ช่วงเดือน	การนำลายมาประยุกต์ใช้
1.	วันขึ้นปีใหม่	ม.ค.	×
2.	ประเพณีการทำบุญมาฆบูชา	ก.พ.	×
3.	ประเพณีแห่ข้าวพันก้อน	เม.ย.	✓
4.	ประเพณีสงกรานต์	เม.ย.	×
5.	ประเพณีการทำบุญวิสาขบูชา	พ.ค.	×
6.	ประเพณีวันเข้าพรรษา	ก.ย.	✓
7.	ประเพณีงานบุญสลาภภัตร	ต.ค.	×
8.	ประเพณีวันออกพรรษา	ต.ค.	✓
9.	ประเพณีตักบาตรเทโว	ต.ค.	×
10.	ประเพณีวันลอยกระทง	พ.ย.	×
11.	วันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่	ธ.ค.	×

จากการสรุปอัตลักษณ์ด้านประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนผ้าทอพื้นเมือง อำเภอฟากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่มีการนำมาถักทอลวดลายลงบนผืนผ้า คือ ประเพณีแห่ข้าวพันก้อน ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวฟากท่า จัดขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี โดยมีการนำข้าวเหนียวมาปั้นเป็นก้อนเล็ก ๆ นำมาประดับเป็นพุ่มแล้วแห่รอบหมู่บ้านแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวฟากท่าที่สืบทอดกันจนถึงปัจจุบันโดยมีการนำชื่อของประเพณีการแห่ข้าวพันก้อนมาใช้เป็นชื่อของ ลวดลายข้าวพันก้อนเป็นลาย ดอกพิกุล ดอกแก้ว ดอกผักแว่น ลายช้าง ลายม้า

ลายนาคันต์ ลาย ดาวกระจาย เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นและมีประเพณีวันเข้าพรรษา – ประเพณีออกพรรษา ที่คนในชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาร่วมกัน โดยจะมีการนำดอกธูปเทียนข้าวปลาอาหารมาร่วมกันในการทำบุญจึงมีการนำประเพณีนี้มาออกแบบเป็นลวดลายผ้าทอพื้นเมือง คือ ลายดอกไม้ต่าง ๆ เช่น ลายดอกแก้ว ลายดอกพิกุล ลายดอกกรัก เป็นต้น โดยมีแนวคิดมาจากดอกไม้แต่ละชนิดที่ผู้คนในท้องถิ่นนำมาทำบุญร่วมกันในพิธีทางศาสนา

(1) อัตลักษณ์ด้านลวดลายของผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการสรุปแบบสัมภาษณ์การแสดงอัตลักษณ์ด้านลวดลายของกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จากกลุ่มผ้าทอพื้นเมืองในอำเภอปากท่า จำนวน 3 กลุ่ม พบว่าผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองมีการผลิตผ้าทอลวดลายต่าง ๆ ดังนี้ ลายข้าวพันก่อนมีการผลิตและนิยมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38 รองลงมา คือ ลายน้ำไหล คิดเป็นร้อยละ 15 ลายดอกพิกุล คิดเป็นร้อยละ 11 ลายการบินไทย คิดเป็นร้อยละ 10 ลายโซ่ครองราชย์และ ลายดอกแก้ว คิดเป็นร้อยละ 9 ลายกำมปู คิดเป็นร้อยละ 6 และที่มีการผลิตและนิยมน้อยที่สุดคือ ลายมัดหมี่ คิดเป็นร้อยละ 2 ตามลำดับ

(2) อัตลักษณ์ด้านการใช้สีในการย้อมผ้าทอของกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า

ผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองในอำเภอปากท่ามีความนิยมใช้สีในการย้อม คือ สีแดง คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมา คือ สีม่วง คิดเป็นร้อยละ 21 สีน้ำตาล คิดเป็นร้อยละ 15 สีดำ คิดเป็นร้อยละ 11 สีชมพู คิดเป็นร้อยละ 5 สีเหลือง คิดเป็นร้อยละ 4 และสีที่ใช้ในการย้อมผ้าทอพื้นเมืองน้อยที่สุดคือ สีเขียวและ สีน้ำเงิน คิดเป็นร้อยละ 2 ตามลำดับ

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและศักยภาพกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์

ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและศักยภาพกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์

ลำดับ	รายละเอียดแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	35	35
	หญิง	65	65
รวม		100	100
2	อายุ		
	น้อยกว่า 30 ปี	5	5
	31 – 39 ปี	15	15
	40 – 49 ปี	25	25
	50 – 59 ปี	20	20
	มากกว่า 59 ปี	35	35
รวม		100	100

ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและศักยภาพกลุ่มผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ (ต่อ)

ลำดับ	รายละเอียดแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
3	ระดับการศึกษา		
	ต่ำกว่า ม.3	60	60
	ม.3	25	25
	ม.6	10	10
	ปริญญาตรี	5	5
รวม		100	100
4	อาชีพ		
	ทำสวน/ทำไร่	25	25
	ทอผ้า/ช่างฝีมือ	35	35
	ลูกจ้าง/พนักงาน	10	10
	รับราชการ/เกษียณอายุ	5	5
	รับจ้างทั่วไป	10	10
	ธุรกิจส่วนตัว	15	15
รวม		100	100

5.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง

ตารางที่ 3 ตารางวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง

ลำดับ	รายละเอียดแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1.	เพศ		
	ชาย	102	45.9
	หญิง	120	54
รวม		222	100
2.	อายุ		
	30 – 39 ปี	50	22.5
	40 – 49 ปี	37	16.6
	มากกว่า 49 ปี	73	32.8
รวม		222	100

ตารางที่ 3 ตารางวิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง (ต่อ)

ลำดับ	รายละเอียดแบบสอบถาม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
3.	ระดับการศึกษา		
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	145	65.3
	ปริญญาตรี	70	31.5
	ปริญญาโท	7	3.1
รวม		222	100
4.	อาชีพ		
	ข้าราชการ	92	41.4
	ธุรกิจส่วนตัว	100	45
	พนักงานบริษัทเอกชน	10	4.5
	นักเรียน/นักศึกษา	20	9
รวม	รวม	222	

5.4 การเปรียบเทียบรูปแบบบรรจุภัณฑ์เดิมและบรรจุภัณฑ์ที่ผ่านการออกแบบและพัฒนาใหม่

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจในบรรจุภัณฑ์ที่ผ่านการออกแบบและพัฒนาใหม่

รายการ	$\bar{X}$	S.D	ระดับความพึงพอใจ
1. การสื่อความหมายโดยรวมตรงตามวัตถุประสงค์	4.3	0.3	มาก
2. การใช้สีที่มีความเหมาะสมกับภาพสัญลักษณ์	3.9	0.3	มาก
3. มีความเรียบง่าย สวยงาม สามารถสร้างการจดจำได้ดี	3.9	0.3	มาก
4. มีความลงตัวเป็นเอกภาพ สร้างอัตลักษณ์ให้กับสินค้า	4.6	0.3	มากที่สุด
5. แบบอักษรเหมาะสมกับตราสัญลักษณ์รูปภาพ	3.8	0.3	มาก
6. ตัวบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสมกับสินค้าด้านใช้งาน	4.3	0.3	มาก
7. ตำแหน่งการจัดวางของงานกราฟิกทั้งหมดมีความเหมาะสมกลมกลืน	4.6	0.3	มากที่สุด
8. ข้อมูลบนตัวบรรจุภัณฑ์ความเหมาะสม	3.9	0.3	มาก
รวม	4.18	0.3	มาก

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบรูปแบบบรรจุภัณฑ์เดิมและบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาใหม่

บรรจุภัณฑ์เดิม	บรรจุภัณฑ์ที่ออกแบบและพัฒนา
	

5.5 การประมาณราคาบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบการประมาณราคาบรรจุภัณฑ์ในแต่ละขนาด

ลำดับ	ขนาด	จำนวน	ราคา
1.	กว้าง 13 x ลึก 3" x สูง 12"	500 ใบ	8.00
2.	กว้าง 19 x ลึก 4" x สูง 13"	500 ใบ	9.00
3.	กว้าง 10.5 x ลึก 3" x สูง 13.5"	500 ใบ	7.00
4.	กว้าง 6" x ลึก 2" x สูง 8.5"	500 ใบ	6.00

6. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเหมาะสมสอดคล้องต่อการใช้งานและเพื่อยกระดับคุณภาพโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานของ มผช. ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ พบว่า ผ้าทอพื้นเมืองตำบลปากท่ามีการนำมาถักทอเป็นลวดลายลงบนผืนผ้า ได้แก่ ประเพณีแห่ข้าวพันก้อน ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวปากท่า จัดขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี โดยนำข้าวเหนียวมาปั่นเป็นก้อนเล็ก ๆ ประดับเป็นพุ่มแห่รอบหมู่บ้าน สืบทอดกันจนถึงปัจจุบัน และได้ใช้เป็นชื่อของการทอลวดลายข้าวพันก้อน นอกจากนี้ยังมีการนำธรรมชาติแวดล้อมมาออกแบบเป็นลวดลายผ้าทอพื้นเมือง คือ ลายดอกไม้อื่น ๆ เช่น ลายดอกแก้ว ลายดอกพิกุล ลายดอกกรัก เป็นต้น โดยมีแนวคิดมาจากดอกไม้แต่ละชนิดที่ผู้คน ในท้องถิ่นนำมาทำบุญร่วมกันในพิธีทางศาสนา ส่วนอัตลักษณ์ด้านการใช้สีในการย้อมผ้าทอจากกลุ่มผ้าทอพื้นเมืองในตำบลปากท่าทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ผู้ผลิตผ้าทอพื้นเมืองมีความนิยมใช้สีแดงมากที่สุด รองลงมาคือสีม่วง และสีน้ำตาล ในส่วนของความเหมาะสมสอดคล้องต่อการใช้งาน ผู้บริโภคมีความต้องการบรรจุภัณฑ์เป็นถุงแบบแนวนอน วัสดุใช้กระดาษคราฟท์ จากข้อมูลจึงนำมาทำการออกแบบเป็นบรรจุภัณฑ์ 3 รูปแบบโดยเน้นถึงความเป็นไปได้จริงในการผลิตและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของ มผช.828/2548 จากนั้นสรุปผลข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริโภคที่เลือกรูปแบบแล้วจึงเข้าสู่การทำต้นแบบบรรจุภัณฑ์ โดยเน้นการผลิตที่ไม่ซับซ้อนเพื่อสามารถเผยแพร่ให้กลุ่มชุมชนมีความเข้าใจ ในการทำได้โดยง่าย

เมื่อทำการผลิตต้นแบบแล้วเสร็จจึงนำไปสอบถามความพึงพอใจต่อกลุ่มผู้บริโภค โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง ซึ่งประกอบด้วยประเด็นทางด้านการสื่อความหมายโดยรวมตรงตามวัตถุประสงค์ การใช้สีที่มีความเหมาะสมกับภาพสัญลักษณ์ มีความเรียบง่าย สวยงาม สามารถสร้างการจดจำได้ มีความลงตัวเป็นเอกภาพ สร้างอัตลักษณ์ให้กับสินค้า แบบอักษรเหมาะสมกับตราสัญลักษณ์รูปภาพ ตัวบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสมกับสินค้าด้านการใช้งาน ตำแหน่งการจัดวางของงานกราฟิกทั้งหมดมีความเหมาะสมกลมกลืน และข้อมูลบนตัวบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสมซึ่งผลสรุปจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30

7. อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

7.1 อภิปรายผล

บรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี ได้ข้อสรุปด้านอัตลักษณ์ที่เหมาะสมให้ปรากฏบนบรรจุภัณฑ์ คือ มีรูปประเพณีแห่ข้าวพันก้อนซึ่งบ่งบอกถึงวิถีชีวิตของผู้คนชาวปากท่าที่เป็นพหุวัฒนธรรม และผสมผสานกับลวดลายผ้าแบบโบราณผนวกกับลายกราฟิก รวมถึงสัญลักษณ์ของกลุ่มผ้าทอ รวมกันเป็นการออกแบบแนวร่วมสมัย (Contemporary ethnic style) มาเป็นกรอบในการคิด โดยมีที่มาการตั้งชื่อกลุ่ม เรืองเล่า คำกลอนที่แสดงถึงวิถีชีวิตและการทอผ้า มีความสัมพันธ์กับพื้นที่และลวดลาย ซึ่งเกิดขึ้นมาจากภูมิปัญญาของคนในอดีตสืบทอดมาจากรุ่นหลัง ผู้วิจัยได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์กับคนในพื้นที่ นำไปสู่การออกแบบที่สื่อและบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่ ซึ่งรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ตำบลปากท่า จังหวัดอุดรธานี ผู้บริโภคสามารถถือหิ้ว ที่เป็นเชือกซึ่งผูกติดกับถุงได้ จึงเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยลดการใช้ถุงพลาสติก สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีกและช่วยลดภาวะโลกร้อนอีกทางหนึ่ง รวมถึงการออกแบบตราฉลากสินค้าหรือยี่ห้อผลิตภัณฑ์ (Logo) ที่ถือว่ามีความสำคัญเพราะผู้บริโภคสามารถจดจำ และเลือกผลิตภัณฑ์ที่ต้องการตามคุณภาพจดจำและเลือกผลิตภัณฑ์ที่ต้องการตามคุณภาพได้ (ประชิด ทิณบุตร, 2531, หน้า 22)

7.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

(1) ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง อำเภอปากท่า สามารถออกแบบให้เป็นเซตสำหรับใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง หรือของฝากได้ ควรมีการพัฒนาให้กลายเป็นชุดของฝากต่อไป

(2) การออกแบบอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์หรือฉลากบรรจุภัณฑ์ของผู้ประกอบการแต่ละแห่งควรให้เกิดจุดสนใจและความโดดเด่นที่แตกต่างกัน แต่ยังคงความเป็นเอกภาพในเรื่องของพื้นที่เดียวกัน

(3) ควรนำผลจากงานวิจัยนี้ไปพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาด้วย เพื่อสร้างความจดจำให้กับผู้บริโภคและเป็นการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นให้กับผู้ประกอบการ

(4) การพิจารณาและคัดเลือกกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ควรมาจากความจำเป็นและความต้องการของกลุ่ม พร้อมทั้งผู้วิจัยควรพิจารณาศักยภาพของกลุ่มในการต่อยอดเพื่อประเมินความเป็นไปได้จริง และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง ตำบลปากท่า อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี สามารถดำเนินการมาได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากเครือข่ายการวิจัยภาคเหนือตอนล่าง มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554

9. บรรณานุกรม

- คลังปัญญาไทย. (2554). Otop, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/Otop>, เข้าดูเมื่อวันที่ 09/07/2554.
- ชัยรัตน์ อัสวาทกร. (2550). ออกแบบให้โดนใจ:คู่มือการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผู้ประกอบการและนักออกแบบ. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: วิทอินบุ๊กส์.
- นเร ขอจิตต์เมตต์. (2550). Packaging & Design เสกสรรปั้นแต่งบรรจุภัณฑ์. กรุงเทพฯ: ฐานบุ๊กส์.
- นิรัช สุดสังข์. (2548). การวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. ISBN: 9-74971-276-5.
- ประชิด ทิณบุตร. (2531). การออกแบบบรรจุภัณฑ์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิจิตร วรรณะ. (2554). การออกแบบบรรจุภัณฑ์, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา http://www.prc.ac.th/web_pd/package02.html, เข้าดูเมื่อวันที่ 14/09/2554.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2536). ทฤษฎีสี: A complete guide for Artists by Ralph Fabri. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อังกาบ ศักดิ์. (2550). ออกแบบกราฟิก 1. เอกสารการสอนคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.